

Jelena Maksimović i Zorica Stanisavljević Petrović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

jelena.maksimovic@filfak.ni.ac.rs
zorica.stanisavljevic.petrovic@filfak.ni.ac.rs

Teorijsko-metodološka zasnovanost istraživanja utjecaja medija na adolescente⁵⁰

Sažetak

Proučavanje medija i njihovih odnosa prema promjenama u odgojno-obrazovnim strujanjima vrlo je značajna i popularna pojava. Današnji mladi žive i odrastaju s medijima kao sastavnim dijelom vlastite socijalizacije i odgoja. Predmet istraživanja usmjeren je na proučavanje teorijsko-metodološke zasnovanosti utjecaja medija na adolescente. Rezultati istraživanja potvrdili su hipoteze da adolescenti najviše koriste televiziju i internet, da mediji razvijaju socijalne oblike ponašanja adolescenata, ali i određene forme antisocijalnog ponašanja (nasilje, agresija), da se mladi žele ugledati na poznate osobe koje se promoviraju putem medija, da je fizička neaktivnost djece povećana uslijed veće izloženosti medijima, i da društvena mreža (Facebook) negativno utječe na mlade ($p < 0.01$).

Ključne riječi: mediji, teorijsko-metodološke funkcije, adolescenti, internet, Facebook.

⁵⁰ Napomena: Članak predstavlja rezultat rada na projektu "Pedagoški pluralizam kao osnova strategije obrazovanja" broj 179036 (2011–2014), čiju realizaciju financira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije i projekta „Tradicija, modernizacija i nacionalni identitet u Srbiji i na Balkanu u procesu europskih integracija“ (179074), koji se realizira na Sveučilištu u Nišu – Filozofski fakultet, a koji financira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj RS.

Uvod

Savremeno društvo i svakodnevni život čovjeka gotovo da je nemoguće zamisliti bez utjecaja medija. Porast znanstveno-tehnoloških znanja, sve veća digitalizacija u oblasti medija i njihovo sve veće prisustvo u životu suvremenog čovjeka utječe na promjene u načinu življenja, ponašanju, sustavu vrijednosti. Značajna uloga medija u društvu izaziva pažnju brojnih istraživača različitih profila: sociologa, psihologa, pedagoga, koji nastoje s različitih aspekata sagledati efekte sveprisutne "medijske revolucije". Međutim, i pored brojnih proučavanja i istraživanja različitih medija i različitih teorijsko-metodoloških pristupa u istraživanjima, implikacije burnog i intenzivnog razvoja medija, kako na društvo u cjelini, tako i na pojedinca, je teško sagledati. Izvjesno je, međutim, da je riječ o izuzetno značajnim implikacijama, jer nova medijska realnost oblikuje život suvremenog čovjeka, a time i samog društva. Svojim utjecajem mediji djeluju na oblikovanje naših estetskih, ali i etičkih i političkih stavova, bude čovjekovu maštu, grade sustav vrijednosti, postavljaju norme ponašanja.

U tom kontekstu, posebno je značajno razmotriti utjecaj medija na djecu i mlade ličnost, koji se još uvijek nalaze u procesu formiranja i razvoja. Poznato je da su djeca, čak i najmlađi uzrast, strastveni TV gledatelji, da se njihova slika svijeta u većoj mjeri formira pod utjecajem malih ekrana, nego pod utjecajem roditelja ili odgojno-obrazovnih institucija. Na starijim uzrastima, u periodu adolescencije, dominaciju preuzimaju drugi mediji, prije svega internet, kao moćno sredstvo komunikacije, ali i socijalizacije i odgoja. Takve spoznaje potenciraju brojna pitanja vezana za odnos odgoja i medija: kakav je međusobni odnos procesa odgoja i obrazovanja i medija; koji su mediji najutjecajni, na koji način oni djeluju i kakve implikacije ostavljaju kada je u pitanju razvoj mlade osobe; u kojoj mjeri je ponašanje mladih uvjetovano djelovanjem medija; mogu li se i na koji način mediji koristiti u svrhe odgoja i obrazovanja; u kojoj mjeri su suvremeni mediji prisutni u institucijama za odgoj i obrazovanje, kao i kolika je moć (ili nemoć) nastavnika, kada je riječ o odgojnom djelovanju medija.

Odgoj i mediji

Poznato je kako odgoj predstavlja stalnu i nužnu kategoriju ljudi i njihovog života, te da se u skladu s tim, odgoj razvija i mijenja ovisno o društvenim uvjetima u kojima se odvija. Najopćenitije rečeno odgoj se može odrediti kao društvena praksa ljudi, kao društveno-pedagoški proces razvoja čovjekove individualne i društvene osobnosti (Potkonjak i sar., 1989). U užem smislu, odgoj čini sustav aktivnosti, djelatnosti i procesa u kojima subjekti u interakciji i komunikaciji planiraju, organiziraju, ostvaruju, vrednuju i usmjeravaju razvoj dispozicionog potencijala u pravcu njegove potpune diferencijacije i integracije, kao i razvoj čovjekove društvene osobnosti i samosvijesti za samostalan, slobodan, univerzalno oslobodilački, kreativan i međuzavisan život u društvenoj zajednici ljudi. U skladu s tim može se zaključiti kako je odgoj uvijek rezultat

namjere ili svjesnog planiranja i organiziranja određenih aktivnosti, djelatnosti i procesa, koji su uvijek posredovani određenim ciljevima i zadacima. Za razliku od toga, utjecaji medija su neintencionalni, spontani, uglavnom bez precizno određenih odgojnih ciljeva i zadataka, kao i sadržaja koji vode k ostvarenju zacrtanih ciljeva. Na prvi pogled, čini se da je riječ o sasvim različitim utjecajima i da među njima gotovo i ne postoje dodirne točke. Još značajnije razlike prisutne su kada se pitanje odnosa odgoja i medija prenese u institucionalni kontekst. Naime, dok se odgoj ostvaruje putem sustava institucija (predškolske ustanove, škole) u kojima se odgojno djelovanje odvija prema unaprijed zacrtanim planovima i programima, s jasno određenim ciljevima, zadacima i sadržajima, djelovanje medijskih institucija je, kada je u pitanju odgojno djelovanje, znatno manje planski i sustavno organizirano (posebno ako se ima u vidu komercijalni karakter aktualnih medijskih kuća). Shodno tome, pojedini autori medije vide kao paralelne sustave odgoja i obrazovanja koji djeluju izvan školskog sustava. Prema navodima Kačapora (1999) u usporedbi sa školom mediji imaju sljedeće karakteristike:

- ponuda se može birati (izbor programa, izbor sadržaja) i najčešće se koriste u slobodno vrijeme, kao odmor ili relaksacija;
- za razliku od ponude koju daje škola, od medija se ne očekuju nužno vidljivi ishodi, ni u ponašanju, ni u bilo kakvom iskazanom uspjehu;
- mediji se prate krajnje neobavezno,
- ovisno o emisiji, odnosno, vještini producenta, za praćenje programa nije potrebno ulaganje napora, jer se i ozbiljne teme mogu pratiti s relativno malim naporima.

Na osnovi izloženog, jasno se može vidjeti kako u djelovanju na učenike između ovih sustava postoje razlike. Imajući u vidu intencionalnost djelovanja, kao i plansku usmjerenost i organiziranost, može se zaključiti da odgojno djelovanje putem sustava institucija ima značajniji, odnosno “moćniji” utjecaj na razvoj i formiranje ličnosti, od utjecaja koji dolazi od strane medija. Međutim, svakodnevnica našeg života, ali i znanstvena istraživanja (posebno ona koja istražuju vrijeme koje mladi provode uz medije) nameću potrebu za preispitavanjem ovako postavljene tvrdnje.

Ako se ima u vidu potencijal suvremenih medija, posebno obrazovni, s pravom se može reći da pitanje odnosa medija i odgoja danas postaje sve aktualnije. Proučavanjem referentne pedagoške literature dolazi se do zaključka da su pitanja medija skoro uvijek zauzimala značajno mjesto u pedagoškim udžbenicima i periodici. Naime, u većem broju udžbenika s područja pedagogije ukazuje se na ulogu medija u procesu odgoja i obrazovanja (Orlović, Potkonjak i Trnavac, 1974; Trnavac i Đorđević, 1995; Vlahović i sur., 1996; Suzić, 2005). Pojedini autori (Trnavac i Đorđević, 1995: 107) čak navode da je odgoj uvjetovan “razvojem sredstava masovnog komuniciranja, ističući značaj tiska, radija i filma”. U prilog tome isti autori navode kako je u odgoju sve veći značaj izvanučioničkih izvora znanja posebno listova za djecu, televizijskih emisija, filmova, enciklopedija, znanstveno-popularne literature, javnih manifestacija i sl. Smatra se da se pod utjecajem medija šire i propagiraju općedruštvene vrijednosti, koje kod

pojedinaца učvršćuju društveno prihvaćena uvjerenja i stavove. U tom pogledu posebno se ukazuje na odgojne vrijednosti tiska, radija, televizijskih emisija koje utječu na oblikovanje ličnosti pojedinaca.

Slično tome, Kačapor (1999: 43) ukazuje da je kraj XX. stoljeća obilježen prodorom komunikacijskih tehnologija te da dolazi do “prožimanja sustava odgoja i obrazovanja novim tehnologijama širenja i obrade informacija, audio-vizualnom i informatičkom tehnologijom”. U tom kontekstu on otvara pitanje utjecaja medija na obrazovanje, posebno na primjenu nastavnih metoda i ulogu pedagoga i nastavnika od kojih se očekuju promjene u skladu s razvojem novih medija.

Suvremeni autori (Borovica i Kostović, 2011) sve više ukazuju na porast uloge medija u procesima odgoja i obrazovanja, a neki od njih smatraju da su suvremeni mediji, masmediji, tehnološke i informacijske tehnologije i sredstva komunikacije “potisnuli škole”. U tom kontekstu, kako zaključuju autorice, dolazi do svojevrsnog paradoksa u kojem tehnološka i informacijska revolucija sada uvjetuju novu, obrazovnu revoluciju. Promjena obrazovanja, škole i školskog sustava je, dakle, u velikoj mjeri izazvana i determinirana razvojem medija i njihovom primjenom u institucionalnom, prije svega školskom kontekstu, čime se pitanje odnosa odgoja i medija postavlja na viši, ali i kvalitativno drugačiji nivo. U tom kontekstu javlja se potreba za istraživanjima novih odnosa medija i odgoja, u smislu promjena i inoviranja odgojno-obrazovnog rada.

Danas je poznato da mediji čine sastavni dio životnog konteksta odgoja i obrazovanja djece još u predškolskom uzrastu. Još u ranom djetinjstvu dijete se susreće s medijima, televizijska slika je sastavni i gotovo nezaobilazni dio odrastanja. Poruke koje šalju mediji postaju prijemčive na sve nižim uzrasnim nivoima, te je teško sa sigurnošću označiti vrijeme prvog razumijevanja poruke, dok tekstualnu poruku dijete počinje shvaćati, usporedo s učenjem čitanja. Sa svojim djelovanjem mediji su prisutni u obitelji, društvu vršnjaka, u vrtiću, školi. U suštini, mediji čine integralni dio procesa odgoja i obrazovanja u kojem djeca konstruiraju svoja znanja, usvajaju informacije, formiraju sustav vrijednosti i usvajaju određeno ponašanje. U okviru odgojnog procesa kako u obitelji, tako i u predškolskim ustanovama velik dio svoga slobodnog vremena djeca provode uz medije. U tom kontekstu, sasvim opravdano, sve se više govori o potrebi za medijskim opismenjavanjem djece, još kod ranih uzrasta (Stanisavljević-Petrović, 2011). U procesu daljnjeg rasta i razvoja mediji su vjeran pratitelj dječjeg odrastanja, a njihov utjecaj, čini se, raste s uzrastom djece.

Istraživanja o odnosu odgoja, medija i adolescenata

Zanimanje istraživača za proučavanje odnosa medija i obrazovanja iz godine u godinu bilježi sve veći porast. Istraživači različitih profila i teorijskih orijentacija se sve više bave istraživanjem utjecaja medija na različite aspekte razvoja ličnosti i u različitim fazama životnog razvoja. U tom kontestu od značaja su istraživanja utjecaja medija u pojedinim periodima odrastanja, posebno onim koji se smatraju “kritičnim”, odnosno posebno senzibilnim i prijemčivim za vanjske utjecaje.

Premda je posljednjih godina pažnja istraživača usmjerena k medijima, rezultati istraživanja ukazuju da istraživači imaju podijeljena shvaćanja o djelovanju suvremenih medija na mlade. Dok mnogi ističu pozitivno djelovanje medija (mogućnost da se prošire saznanja, razvije mašta i kreativnost, pojača međusobna povezanost i tolerancija) drugi ukazuju na negativne implikacije kao što su: povećanje otuđenosti među mladima, smanjenje fizičke aktivnosti, ohrabivanje na destruktivno ponašanje i sl. U tom kontekstu aktualizira se pitanje pristupa u istraživanju medija, kako bi se došlo do nekih znanstveno zasnovanih rezultata. Naime, mnogi teoretičari više- manje, ističu opasnosti utjecaja medija, ali još uvijek “nema nekog posebnog interesa da se cijela stvar istraži i da se daju konkretni pokazatelji, da se cijela stvar izmjeri i nekim ozbiljnim istraživanjem verificira (Pavletić, 2011: 204). U tom pogledu ističe se potreba za ozbiljnim teorijsko-metodološkim pristupom u proučavanju utjecaja medija na procese odgoja i obarazovanja. Dotada istraživanje utjecaja medija ostaje u okvirima neformalnih istraživačkih grupa, ili samostalnih istraživača, koji nastoje iz svojih perspektiva sagledati utjecaj medija na razne aspekte čovjekove ličnosti. U daljnjem tekstu nastojimo ukazati na istraživanja koja, prije svega s pedagoškog aspekta, pokušavaju osvijetliti pitanje utjecaja medija na adolescente, mlade ličnosti u procesu razvoja.

Mada je svakodnevica adolescenata obojena bojama medija (osobna računala, mobilni telefoni, e-podi, i-phony, i-book, internet, skype, chat, online kupovina i učenje, online druženje i zabavljanje), smatra se da je utjecaj televizije bio i ostao vrlo značajan. Televizija je naime moćan inicijator promjena u ljudskim životima, nezaobilazan dio svakog obiteljskog okruženja, vjeran pratitelj odrastanja u svim fazama života. Shodno tome, značajnu pažnju istraživača na našim prostorima privlači istraživanje televizije – medija koji svakodnevno svojim sadržajima oblikuje mlade, utječe na njihovo razmišljanje i ponašanje. Istraživanje utjecaja televizije na učenike šestog i sedmog razreda osnovne škole, realizirano u Novom Sadu ide u prilog tvrdnji da televizijski sadržaji utječu na razvoj interesa kod mladih (Marić-Jurišin i Marković, 2011). Naime, istraživanjem je utvrđeno da često emitiranje nekog sadržaja, povećava razinu zanimanja učenika za taj sadržaj, odnosno, da postoji povezanost između televizijskih sadržaja i razvoja pojedinih zanimanja učenika. Ovaj podatak postaje još značajniji kada se ima u vidu vrijeme koje mladi provode uz TV ekrane, kao i sadržaji koje najčešće prate. Rezultati istraživanja pokazuju da 48 % ispitanih pored malih ekrana provede 1-2 sata dnevno, dok

je postotak učenika koji uz TV provede 2-4 sata nešto manji i iznosi, 36,27%. Kada je riječ o sadržajima koji se na televiziji prate, najveći broj ispitanih učenika se izjasnio da su to filmovi (43,4%), slijede serije (18,8%), sport (21,7%), zabavne emisije (13,0%) i na kraju edukativne emisije sa skromnih 2,94 posto. Utjecaj medija, posebno u najsenzibilnijim periodima razvoja ličnosti, aktualizira pitanje medijske pismenosti, odnosno, adekvatnog osposobljavanja mladih za kritičko praćenje sadržaja koje mediji nude. Naime, smatra se da škole kao bazične ustanove za odgoj i obrazovanje imaju značajnu ulogu u procesu razvoja medijske pismenosti i kulture. U tom smislu značajno je istražiti kako mladi percipiraju ulogu škole, odnosno, potiče li škola i na koje načine razvoj medijske kulture i pismenosti. Rezultati istraživanja koje je obavljeno na teritoriju grada Niša s ciljem da se utvrde razlike u medijskoj kulturi i pismenosti kod učenika s obzirom na spol ukazuju da nema statistički značajnih razlika kada su u pitanju dječaci i djevojčice osnovnih škola. Naime, na uzorku od 142 ispitanika, učenika od V.-VIII. razreda utvrđeno je da ne postoje razlike po spolu kada je riječ o stavovima osnovaca o potencijalima škole na području razvoja medijske pismenosti i kulture. Rezultati istraživanja ukazuju da i učenici i učenice smatraju da najveći potencijal škole čine satovi informatike na kojima se upoznaju s novim tehnologijama i dobivaju značajne informacije o novim izvorima znanja. Najveći broj osnovaca njih 34,5% smatra da su satovi informatike zanimljivi i da na njima od nastavnika dobivaju i druge informacije o radu na računalu i korištenju interneta. Postotak dječaka i djevojčica koje dijele ovakvo mišljenje je gotovo ujednačen, jer 35,2% učenika i 33,8% učenica je u potpunosti suglasno s navedenom tvrdnjom (Stanisavljević-Petrović, Radović i Ivanović, 2011).

Aktualnost pitanja razvoja medijske pismenosti kod mladih uvjetovala je potrebu za dubljim istraživanjem ovog problema i pronalaženjem adekvatnih načina, metodološki utemeljenih, za istraživanje ove problematike. U tom smislu autori nastoje konstruirati nove instrumente, koji bi s viskom pouzdanošću mogli ispitivati medijsku pismenost mladih, kao jedan od složenih fenomena. U novije vreme težnja autora je usmjerena ka konstrukciji instrumenta za samoprocjenu medijske pismenosti koji bi se mogao primjenjivati na širem rasponu godišta, tj na starijim osnovnoškolskim i srednjoškolskim uzrastima (Mihčić i Kodžopeljić, 2012). U tu svhu konstruirana je skala koja je nastala kao rezultat konstrukcije ajtema na osnovi teorijskih određenja medijske pismenosti, koja je sastavljena od 17 ajtema. S metodološkog stanovišta primjena skale u praksi je pokazala da je moguće izdvojiti tri faktora skale: praktične kompetencije medijske pismenosti, kritički pristup medijskim sadržajima i digitalnu pismenost. Rezultati istraživanja na uzorku od 200 učenika završnih razreda osnovne škola (101 ispitanik i prva dva razreda srednje škole (99 ispitanika) pokazali su “da je ova skala dobar početak mjerenja nečega što se kod nas vrlo rijetko pokušava izmjeriti, a to je ne samo učestalost korištenja, medija, već i koliki utjecaj prezentirani medijski sadržaji imaju na obrazovanje i informiranje djece i njihov edukativni razvoj” (Mihčić i Kodžopeljić, 2012: 740).

Metodologija istraživanja

Predmet istraživanja usmjeren je na proučavanje teorijsko-metodološke zasnovanosti utjecaja medija na adolescente. Za potrebe istraživanja konstruirana je skala procjene za ispitivanje uloge medija u životima mladih (UMUŽM). Pouzdanost korištenog instrumenta mjerena Kronbah Alpha testom iznosi 0,898, što ukazuje na visoku pouzdanost. Meyer-Olkin (KMO) i Bartlet testom, koji iznosi 0,79, ($p=0,00$) utvrdili smo da je faktorska analiza za naše istraživanje odgovarajuća. Zadaci postavljeni u istraživanju su sljedeći: 1) Izdvojiti faktore iz skale UMUŽM koji opisuju refleksije adolescenata o ulozi medija; 2) Ispitati utjecaj društvene mreže (Facebook) na mlade. Hipoteze postavljene istraživanju su: 1) Pretpostavlja se da će biti izdvojeni faktori koji su orijentirani na ulogu i značaj televizije i interneta u životu mladih kao i na negativne posljedice koje nastaju uslijed veće izloženosti medijima 2) Pretpostavlja se da društvena mreža (Facebook) ima negativnu ulogu na mlade ($p<0,01$). Poseban značaj za ovo istraživanje jest što su prikazani podaci upravo rezultat percepcije adolescenata o ulozi medija u njihovim životima.

Analiza i interpretacija podataka

Tabela 1: Relijabilnost skale UMUŽM

		N	%
Cases	Valid	110	100.0
	Excluded (a)	0	.0
	Total	110	100.0
Cronbach's Alpha		N of Items	
.898		27	
Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
126.1455	103.960	10.19609	27

U Tabeli 1 vidimo točan broj slučajeva, odnosno ispitanika, adolescenata koji su popunili skalu UMUŽM – Uloga medija u životima mladih ($N=110$).

Kronbahov Alfa koeficijent iznosi 0,898 što pokazuje izuzetno dobru pouzdanost i unutrašnju suglasnost skale za ovaj uzorak. Prihvatljive vrijednosti Alfe su iznad 0,7, a poželjne iznad 0,8. U tabeli je prikazan i točan broj ajtema (27), na kojima su adolescenti iskazivali svoje stavove na skali Likertovog tipa od 1 do 5.

Tabela 2: KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.791
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1319.027
	df	351
	Sig.	.000

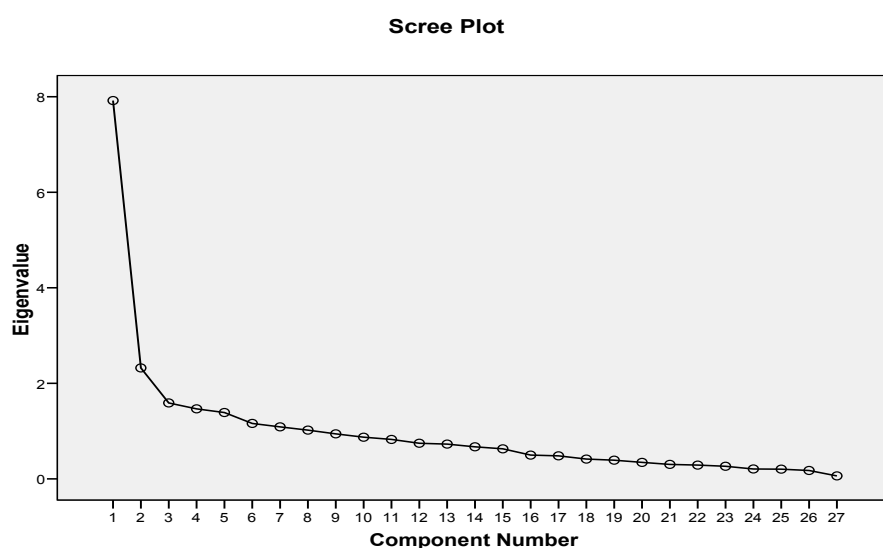
Kako bismo provjerili je li skup podataka prikladan za faktorsku analizu potrebno je da Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test bude veći od 0,3, a da je vrednost Bartlet testa značajna, tj. da bi vrijednost trebala biti 0,05 ili manja. Kada analiziramo dobivenu Tabelu 2, vidimo da vrijednost KMO testa iznosi 0,791, a Bartletov test pokazuje da je vrednost statistički značajna, točnije $p=0,00$, te sa sigurnošću možemo potvrditi da je faktorska analiza opravdana.

Tabela 3: Izdvajanje faktora iz skale UMUŽM (Uloga medija u životima mladih)

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings (a)
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	7.919	29.330	29.330	7.919	29.330	29.330	4.739
2	2.322	8.601	37.932	2.322	8.601	37.932	5.153
3	1.589	5.885	43.817	1.589	5.885	43.817	4.298
4	1.465	5.427	49.244	1.465	5.427	49.244	3.991
5	1.389	5.145	54.388	1.389	5.145	54.388	3.369
6	1.161	4.298	58.687	1.161	4.298	58.687	2.936
7	1.088	4.031	62.718	1.088	4.031	62.718	2.337
8	1.020	3.779	66.497	1.020	3.779	66.497	1.520
9	.942	3.489	69.986				
10	.872	3.231	73.217				
11	.826	3.058	76.276				
12	.745	2.760	79.036				
13	.728	2.695	81.731				
14	.671	2.487	84.218				
15	.629	2.329	86.547				
16	.498	1.843	88.391				
17	.482	1.784	90.175				
18	.414	1.534	91.709				
19	.391	1.450	93.159				
20	.345	1.278	94.437				
21	.303	1.122	95.559				
22	.288	1.068	96.627				
23	.264	.976	97.603				
24	.207	.765	98.369				
25	.203	.753	99.121				
26	.176	.651	99.772				
27	.062	.228	100.000				

U analiziranju Tabele 3 uočavamo izdvojene faktore. Kako bismo odredili koliko faktora je potrebno izdvojiti, razmatramo dio rezultata. Po Kajzerovom kriteriju zanimaju nas samo komponente čija je karakteristična vrijednost 1 ili više. Jasno se iz Tabele 3 može uočiti 8 faktora koji imaju karakteristične vrijednosti 1 ili više. Tih 8 komponentata objašnjava ukupno 66,50% varijance. Faktorskom analizom s Pomaks-rotacijom ekstrahirani su faktori, a korišten je kriterij karakterističnog korijena preko 1 za dobivanje faktora.

Podaci dobiveni postupkom faktorske analize pokazuju nam da instrument napravljen za potrebe ovog istraživanja ima dobre metrijske karakteristike. Procent dobivene varijance je vrlo visok (66,50%) što značajno prelazi očekivanja za instrumente koji se konstruiraju za potrebe istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima.

Grafikon 1: Dijagram prevoja

Iz Grafikona 1 vidimo da se „rez“ treba napraviti na osmom faktoru, kao što je pokazala i prethodna tabela, što smo i uradili. Presjek smo napravili na onom broju gdje faktori se počinju grupirati u silazni niz. U našoj analizi se pokazuje da je osam faktora optimalan broj koji trebamo zadržati u cilju daljnje statističke analize podataka.

Tabela 4: Matrica strukture rotiranih faktora

	Component							
	Mediji	Utjecaj	Svrha	Facebook i forumi	Internet	Internet naspram televizije	Chatting	Pretraživanje
1	.862	.095	-.118	-.035	-.162	.079	.063	.100
2	.762	-.296	.048	.041	.040	.186	.163	-.142
3	.614	.275	.028	-.069	-.099	.020	.320	-.083
4	.560	-.026	.027	.179	.135	.000	-.106	.361
5	-.039	.914	-.050	.115	.024	-.083	-.018	.018
6	-.036	.885	-.189	.101	.148	-.016	.014	.033
7	-.079	.503	.354	.179	-.090	-.123	.075	-.025
8	-.006	.477	.303	-.138	-.254	.456	-.212	.192
9	.039	-.192	.815	.164	-.038	.021	-.053	-.134
10	-.158	.030	.732	-.095	.437	.017	-.066	-.013
11	.034	.315	.578	-.138	.053	-.467	.050	.043
12	.331	-.202	.480	.062	.175	.115	.031	.247
13	.009	-.049	.445	.294	.270	.073	.133	.036
14	.042	.153	.024	.719	.181	-.079	-.346	.082
15	.012	.120	.171	.652	-.190	.051	.128	-.383
16	.272	-.006	-.003	.630	-.070	-.288	.055	.151
17	-.311	.008	-.107	.499	.339	.264	.240	.062
18	-.161	.186	.240	.424	-.149	.299	.010	.129
19	-.126	-.149	.294	-.042	.774	-.196	.301	.073
20	.103	.386	-.232	.207	.584	-.222	.085	-.025
21	.322	.088	.229	.037	.442	.002	-.098	-.359
22	.177	.340	.013	-.342	.376	.287	.146	-.095
23	.154	-.107	-.036	-.027	-.207	.860	.160	.137
24	.394	.000	-.027	.074	-.008	.503	-.290	-.161
25	.126	-.044	-.019	-.069	.301	-.010	.814	.131
26	.127	.204	-.090	.119	.108	.291	.523	.119
27	-.012	.070	-.052	.029	-.016	.127	.175	.807

Na matrici prikazanoj u Tabeli 4, vidimo faktorsku zasićenost na svakom faktoru. Kao kriterij minimalnog zasićenja stavki uzeta je vrijednost 0,38. Sva ostala zasićenja uglavnom su iznad ove vrijednosti, što se može i uočiti. Zadržane su sve stavke iz instrumenta podijeljene u 8 faktora.

Prvi faktor je imenovan *Mediji* i čine ga sljedeće stavke: većina mladih osjeća nezadovoljstvo sobom kada vidi savršen izgled holivudskih glumaca u časopisima; svakodnevno gledanje televizije; Pojavom interneta smanjuje se socijalna interakcija među ljudima; Facebook koristim samo da bih održao kontakt s prijateljima i rođacima. Odgoj se ostvaruje putem sustava institucija u kojima se odgojno djelovanje odvija prema unaprijed zacrtanim planovima i programima, s jasno određenim ciljevima, zadacima i sadržajima, dok je djelovanje medijskih institucija, kada je

u pitanju odgojno djelovanje, znatno manje planski i sustavno organizirano (Kačapor,1999). Dakle, i ovaj podatak govori da su utjecaji medija neintencionalni, spontani, uglavnom bez precizno određenih odgojnih ciljeva i zadataka.

Drugi faktor je imenovan *Utjecaj* i čine ga sljedeće stavke: u današnje vrijeme nemoguće je osmisliti nastavu bez interneta; internet negativno utječe na fizičku aktivnost; dopisujem se s prijateljima preko interneta; internet dovodi do pretjerane izolacije jer djeca i odrasli provode previše vremena na njemu. Suvremeni autori (Borovica i Kostović, 2011) su ukazali na porast uloge medija u procesima odgoja i obrazovanja, i smatraju da su suvremeni mediji, masmediji, tehnološke i informacijske tehnologije i sredstva komunikacije “potisnuli škole”. Kao što i sam rezultat pokazuje, najveće opterećenje na ovom faktoru upravo čini prisutnost interneta u nastavi.

Treći faktor je imenovan *Surha* i čine ga sljedeće stavke: Zbog agresivnih videoigara u današnje vrijeme sve više ljudi ima problema s obuzdavanjem agresije; internet je dobar izvor informacija; internet najčešće koristim za informiranje o područjima obrazovanja; informatička pismenost je vrlo bitna komponenta obrazovanja; na Facebooku se dopisujem i s nepoznatima. Adolescenti su prijemčivi za utjecaje koje nam plasiraju mediji. Neminovne su negativne posljedice kao što je nemogućnost obuzdavanja agresije i prisutnost nasilja. Pored ovoga svakodnevnica adolescenata obojena je bojama medija (osobna računala, mobilni telefoni, i-podi, i-phoneti, i-book, internet, skype, chat, online kupovina i učenje, online druženje i zabavljanje), a to su upravo stavke koje pripadaju ovom faktoru.

Četvrti faktor smo imenovali *Facebook i forumi* i čine ga sljedeće stavke: mnogo vremena provodim pored kompjutera; za izvođenje dobre nastave bespotrebna je primjena interneta; posećujem forume i blogove na internetu; u trendu je kopirati izgled poznatih ličnosti koje se promoviraju putem medija; dosta vremena provodim uz Facebook; ne mogu zamisliti život bez Facebooka. Sve stavke koje su se izdvojile u okviru ovog faktora, a koji smo imenovali u skladu sa sadržajem koje te stavke i nose podrazumijevaju konstatacije da mladi dosta vremena provode na internetu, i da isti negativno može djelovati na njih. Ovisnost o internetu predstavlja suvremen oblik ovisnosti koji se manifestira kao stanje pojedinca u kojem je upotreba interneta postala dominantna životna aktivnost koja ga izolira u odnosu na ostale društvene tijekove, i koja stvara negativne posljedice za njega i njegovu okolinu.

Peti faktor smo imenovali *Internet* i čine ga sljedeće stavke: ne krijem privatne podatke poput adrese, zaposlenja, mjesta življenja na Facebooku; svjestan/svjesna sam negativnih utjecaja interneta na fizičku aktivnost; s pojavom interneta sve je veća prisutnost nasilja među djecom; za izvođenje dobre nastave potrebna je primjena interneta.

Šesti faktor smo imenovali *Internet naspram televizije* i čine ga sljedeće stavke: bilo bi mi teško živjeti bez interneta; češće tražim zabavne sadržaje na internetu (muzika, filmovi, igre) nego na televiziji. Značajnu pažnju istraživača na našim prostorima privlači istraživanje televizije – medija koji svakodnevno svojim sadržajima oblikuje mlade, utječe na njihovo razmišljanje i

ponašanje. Istraživanje utjecaja televizije na učenike (Marić-Jurišin i Marković, 2011) pokazalo je da često emitiranje nekog sadržaja, povećava nivo zanimanja učenika za taj sadržaj, odnosno, da postoji povezanost između televizijskih sadržaja i razvoja pojedinih zanimanja učenika. S druge strane, našim istraživanjem je utvrđena dominacija i veća prisutnost interneta u životima mladih u odnosu na televiziju.

Sedmi faktor smo imenovali *Chat* i čine ga sljedeće stavke: na Facebooku prihvaćam zahtjeve za prijateljstvo samo od meni poznatih ljudi; chat s društvom satima je neprocjenjivo, igrališta više nisu u modi kao ranije.

Osmi faktor je imenovan *Pretraživanje* i čini ga sljedeća stavka: često pretražujem na internetu nevažne činjenice.

Tabela 5: Negativan utjecaj interneta na mlade

		Negativan utjecaj	Facebook
Negativan utjecaj	Pearson Correlation	1	.540(**)
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	110	110
Facebook	Pearson Correlation	.540(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	110	110

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Izvršeno je grupiranje varijabli iz instrumenta koje su direktno vezane za negativne utjecaje koje sa sobom nosi internet i društvene mreže (Facebook) kao što su: utjecaj videoigara na nemogućnost obuzdavanja bijesa i agresije, pojačana izolacija djece i mladih, smanjena socijalna interakcija, utjecaj na smanjenje fizičke aktivnosti. U okviru varijable Facebook obuhvaćene su stavke koje se odnose na provođenje previše vremena na Facebooku, chatu i sl. Utvrdili smo da je prisutna povezanost varijable *negativan utjecaj* i varijable *Facebook*, odnosno da internet i društvena mreža Facebook imaju negativan utjecaj na mlade, statistički značajan na nivou ($p=0,00$). Dobiveni podatak upravo je rezultat promišljanja mladih, oni su svjesni negativnog utjecaja društvenih mreža (Facebooka).

Zaključak

Suvremeno društvo i svakodnevni život čovjeka gotovo da je nemoguće zamisliti bez utjecaja medija. Danas je poznato da mediji čine sastavni dio životnog konteksta odgoja i obrazovanja djece. U suštini, mediji čine integralni dio procesa odgoja i obrazovanja u kojem djeca konstruiraju svoja znanja, usvajaju informacije, formiraju sustav vrijednosti i usvajaju određeno ponašanje

Na starijim uzrastima, u periodu adolescencije, dominaciju preuzimaju drugi mediji, prije svega internet, kao moćno sredstvo komunikacije, ali i socijalizacije i odgoja. Ponašanje mladih uvjetovano je djelovanjem medija. U tom pogledu posebno se ukazuje na odgojne vrijednosti tiska, radija, televizijskih emisija koje utječu na oblikovanje osobnosti pojedinaca. Istraživanja utjecaja medija u pojedinim periodima odrastanja, pokazala su da su mladi izuzetno senzibilni i prijemčivi za vanjske utjecaje.

Ukoliko obratimo pažnju, najveća opterećenja na faktorima koji su se izdvojili imaju: ugledanje na poznate u časopisima, prisutnost interneta i prilikom ostvarivanja nastave, poticanje videoigrice na agresivnost, ovisnost o internetu i previše utrošenog vremena pored komjutora, svjesnost negativnih utjecaja na fizičku aktivnost kod adolescenata, trošenje vremena na chat i pretraživanje raznih stvari na internetu.

Rezultati istraživanja potvrdili su da adolescenti najviše koriste internet, da mediji razvijaju određene forme antisocijalnog ponašanja (nasilje, agresija), da se mladi žele ugledati na poznate ličnosti koje se promoviraju putem medija, da je fizička neaktivnost djece povećana uslijed veće izloženosti medijima, da djeca znaju što je učenje putem interneta, odnosno, da je internet neophodan za ostvarivanje nastave.

Također smo utvrdili da je prisutna povezanost varijable *negativan utjecaj* i varijable *facebook*, odnosno, da Internet i društvena mreža Facebook imaju negativan utjecaj na mlade, statistički značajan na nivou ($p=0,00$).

Ako se ima u vidu potencijal suvremenih medija, s pravom se može reći da pitanje odnosa medija i odgoja danas postaje sve aktualnije. Poseban akcent stavljamo na obrazovni potencijal medija.

Literatura:

- Borovica, T. i Kostović, S. (2011) : Savremeni mediji u funkciji obrazovne revolucije. *Kultura*, 137, 370 - 381
- Vlahović, B. i sar. (1996): *Opšta pedagogija* (red. N. Potkonjak). Beograd: Učiteljski fakultet
- Kačapor, S. (1999): *Uvod u školsku pedagogiju*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Marić Jurišin, S. I Marković, B. (2011) Uticaj televizije na razvoj interesovanja kod mladih. *Kultura*, 133, 401-412
- Михић, В. и Коцопељић, Ј. (2012): Скала медијске писмености – СМП-НС: факторска структура и медијске карактеристике. *Педагошка стварност*, 4, 729-742
- Orlović, M., Potkonjak, N. i Trnavac, N. (1974): *Opšta pedagogija*. Udžbenik za VI razred pedagoške akademije. Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Pavletić, L. (2011): Tko i kako istražuje medije. *Kultura*, 137, 203-211
- Potkonjak i sar. (1989): *Pedagoška enciklopedija* II tom. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Stanisavljević Petrović, Z. (2011): Medijsko vaspitanje u vrtiću. *Kultura*, 133, 382-397
- Stanisavljević Petrović, Z., Radović, V. i Ivanović, A. (2011): Medijska pismenost i kultura učenika osnovnih škola u Nišu. *Kultura*, 137 210-234
- Suzić, N. (2005): *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT – centar
- Trnavac, N. I Đorđević, J. (1995): *Pedagogija*. Beograd: naučna knjiga

Theoretical and Methodological Functions Media Influence on Adolescents

Abstract

The study of the media and their relationship to changes in educational trends is very important and popular phenomenon. Today's youth live and grow up with the media as an integral part of their own socialization. The subject of the research is to study the theoretical and methodological influence of the media on adolescents. The research results confirmed the hypothesis that most adolescents use television and the Internet, to develop social media behaviors of adolescents and certain forms of antisocial behavior (violence, aggression), that young people want to look up to celebrities who are promoted by the media, that the physical inactivity of children increased due to greater exposure to the media, and social network (Facebook) has a negative role in the young ($p < 0,01$).

Key words: *Media, Theoretical and methodological tool, Adolescents, the Internet, Facebook.*

This journal is open access and this work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.